

ANALÝZA STAVU ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC ZA ROK 2023

MGR. ROZÁLIA CENIGOVÁ

The paper presents a report on the state of school libraries in 2023 based on statistical data. It features data on the number of schools and school libraries, the size of their collections, the number of users, educational and cultural events, technological equipment, employees and library management. The analysis asserts that despite the ongoing interest in experiential education, school libraries are still underfunded, which affects the expansion and computerization of their collections. The paper also comprises suggestions for improving the quality of school libraries, including the use of the timeline created by the National Institute of Education and Youth, whose primary objective is to support literacy among primary and secondary school students.

Keywords: school libraries, national projects, international projects, literacy education, reading support, education in libraries, National Institute of Education and Youth

✉ rozalia.cenigova@nivam.sk
Národný inštitút vzdelávania
a mládeže
www.nivam.sk

Základom na vypracovanie analýzy boli predovšetkým štatistické údaje, ktoré vykázali školské knižnice základných škôl, gymnázií, stredných odborných škôl, konzervatórií a škôl pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vo *Výkaze o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01* (ďalej len „štatistický výkaz“) za rok 2023. Doplnkom boli platné právne predpisy z oblasti knihovníctva, metodické odporúčania, interné správy a poznatky získané metodicou pre školské knižnice počas celého roka 2023 a taktiež zo 438 poskytnutých odborných konzultácií počas zberu štatistických údajov od 8. januára do 29. februára 2024.

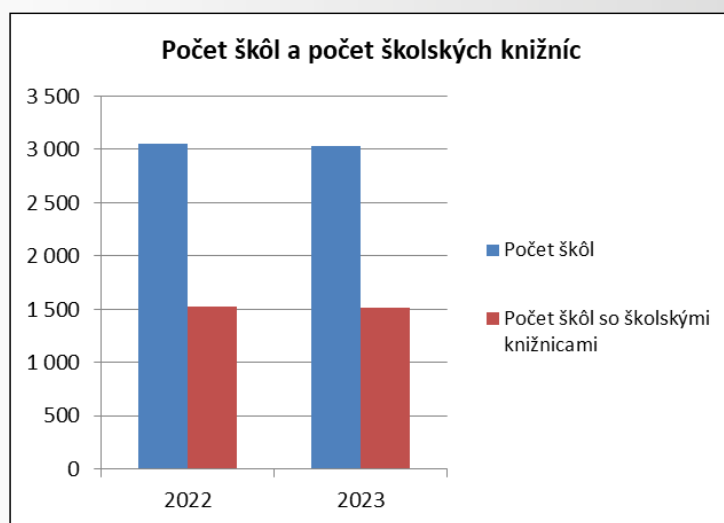
Analýza obsahuje aktuálne informácie o stave knižničného fondu, používateľoch, výpožičkách a službách, vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatiach, informačných technológiách, zamestnancoch školských knižníc a hospodárení školských knižníc. Jej súčasťou sú aj referencie o októbrových čitateľských projektoch Národného inštitútu vzdelávania a mládeže (ďalej len „NIVaM“), stručný prehľad vybraných činností NIVaM pre školské knižnice, súhrn pozitívnych a negatívnych zistení a návrhy na skvalitnenie úrovne zabezpečenia prevádzky a činnosti školských knižníc.

POČET ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

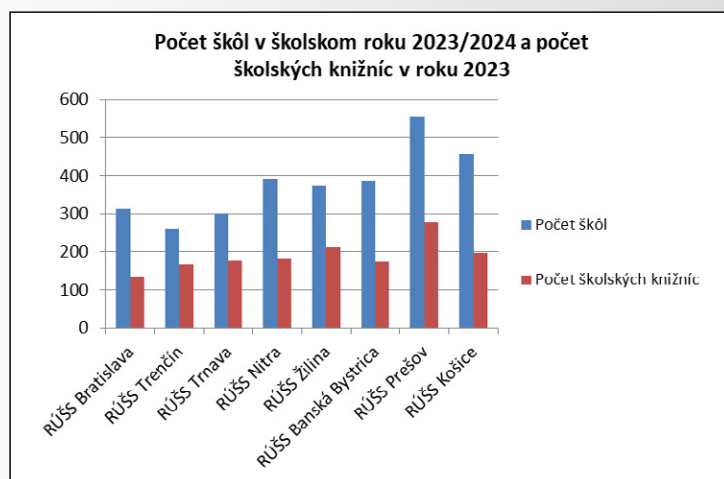
Z celkového počtu **3 036 škôl** evidovaných v sieti škôl a školských zariadení Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“) v školskom roku 2023/2024 malo zriadenú školskú knižnicu približne **50 % škôl**. K 31. decembru 2023 poskytovalo **1 516 školských knižníc** informačné a dokumentačné zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacích potrieb (Tabuľka 1, Graf 1). Najväčší počet školských knižníc vo vzťahu ku zriadeným školám (Graf 2) bol v Trenčianskom kraji (64 %) a najmenší v Bratislavskom kraji (42 %). Počas uvedeného štatistického obdobia bolo zrušených **11 školských knižníc**, a to napríklad v dôsledku vyradenia škôl zo siete škôl a školských zariadení ministerstvom školstva, a boli zriadené **2 školské knižnice**.

Tabuľka 1 Počet škôl a školských knižníc v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/Pokles (%)
Počet škôl	3 050	3 036	-0,52
Počet škôl so školskými knižnicami	1 525	1 516	-0,39
z toho integrované s verejnou knižnicou	23	23	0,00

Graf 1 Počet škôl a školských knižníc v rokoch 2022 a 2023

Graf 2 Počet škôl v školskom roku 2023/2024 a počet školských knižníc v roku 2023 v rámci regionálneho úradu školskej správy (RÚŠS) v sídle kraja

KNIŽNIČNÝ FOND

Celkový počet knižničných jednotiek bol **5 861 703** (Tabuľka 2), čo oproti roku 2022 predstavuje pokles o 34 296 knižničných jednotiek (0,58 %). Na **1 registrovaného používateľa** pripadlo približne **24 knižničných jednotiek** a na **1 školskú knižnicu** približne **3 867 knižničných jednotiek**, čo je len o 1 knižničnú jednotku viac ako v predchádzajúcom štatistickom období. Len pre zaujímavosť uvádzame, že až **11 školských knižníc** v málotriedkach evidovalo menej ako 200 knižničných jednotiek a len **361 školských knižníc** (24 %) vykázalo okrem kníh a zviazaných periodík aj audiovizuálne, elektronické a iné špeciálne dokumenty.

Počet **titulov dochádzajúcich periodík** prepočítaný s počtom školských knižníc zaznamenal oproti roku 2022 len nepatrný pokles, a to o 0,09 titulu. Pozitívnu správou je, že školské knižnice do počtu titulov dochádzajúcich periodík započítavajú len tie noviny a časopisy, ktoré priamo odoberajú.

Celkový **ročný prírastok knižničných jednotiek** do knižničných fondov školských knižníc bol **103 579**, čo predstavuje pokles približne o 15 %. Najväčší pokles ročného prírastku knižničných jednotiek vykázali školské knižnice v Trnavskom kraji (51,64 %) a najmenší školské knižnice v Banskobystrickom kraji (40,81 %). Výrazne negatívnou správou je, že až **594 školských knižníc** (približne 39 %) nedokázalo kúpiť, darom alebo iným spôsobom doplniť knižničný fond o nové knižničné dokumenty. Ostatným 922 školským knižniciam pomohli pri aktívnej akvizícii finančné prostriedky z eurofondovej výzvy zameranej na budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu Ministerstva investícií regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, z dopytovo-orientovanej výzvy ministerstva školstva Čitateľská, matematická a prírodovedná gramotnosť na gymnáziu, z národného projektu *Podpora digitálnej transformácie vzdelávania* a z rozvojového projektu ministerstva školstva *Čítame pre radosť*.

Z celkového počtu 23 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami ročný prírastok knižničných jednotiek vykázalo **18 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami** (78 %).

Školské knižnice **vyradili** zo svojich knižničných fondov **78 361 knižničných jednotiek**, ktoré ne-

Tabuľka 2 Knižničný fond v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/Pokles (%)
Knižničné jednotky spolu	5 895 999	5 861 703	-0,58
z toho knihy a zviazané periodiká	5 805 266	5 791 792	-0,23
Počet titulov dochádzajúcich periodík	881	747	-15,21
Ročný prírastok knižničných jednotiek	122 443	103 579	-15,41
Úbytky knižničných jednotiek	91 894	78 361	-14,73

Tabuľka 3 Používatelia v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/Pokles (%)
Registrovaní používatelia	232 375	241 403	+3,88
Potenciálni používatelia	486 718	490 930	+0,87

zodpovedali odbornej špecializácii danej školy, boli multiplikátom alebo duplikátom knižničného dokumentu, z obsahovej stránky boli zastarané, prípadne poškodené alebo stratené.

POČET POUŽÍVATEĽOV

V roku 2023 došlo k miernemu **nárastu** celkového počtu **registrovaných používateľov**, a to o 3,88 % (Tabuľka 3). Ako zaujímavosť uvádzame, že až **1 217 školských knižníc** (80 %) vykázalo rovnaký počet registrovaných používateľov i potenciálnych používateľov. Najväčší počet registrovaných používateľov vykázali školské knižnice v Banskobystrickom kraji (54 %) a najmenší školské knižnice v Bratislavskom kraji (40 %).

Nárast počtu registrovaných používateľov uviedli aj školské knižnice integrované s verejnými knižnicami, a to o 3 %.

VÝPOŽIČKY

V rámci využívania základných knižnično-informačných služieb bol oproti roku 2022 zaznamenaný **nárast celkového počtu výpožičiek**, a to približne o **8 %** (Tabuľka 4). Počet prezenčných výpožičiek vzrástol približne o 12 % a počet absenčných výpožičiek približne o 4 %. Podobne ako v roku 2022 aj v roku 2023 na základe prepočítaných štatistických údajov o výpožičkách a registrovaných používateľoch vychádza rovnaký počet výpožičiek na **1 registrovaného používateľa**. Sú to približne **4 výpožičky**. Najväčší nárast celkového počtu výpožičiek vykázali školské knižnice z Trnavského kraja (23 %), avšak najväčší pokles školské knižnice z Prešovského kraja (4 %).

Je potrebné poznamenať, že okrajovo pretrvávajú nepriaznivý prístup k evidencii výpožičiek. Bolo zistené, že niektoré školské knižnice oficiálne viedli len jeden druh evidencie výpožičiek, pričom poskytovali absenčné výpožičky aj prezenčné výpožičky. Tieto poznatky boli získané z rozhovorov metódičky pre školské knižnice so školskými knihovníkmi počas kontroly štatistických výkazov.

V roku 2023 vykázali aj školské knižnice integrované s verejnými knižnicami nárast celkového počtu výpožičiek, a to až o 32 %.

Tabuľka 4 Výpožičky v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/ Pokles (%)
Výpožičky spolu	862 775	928 849	+7,66
v tom			
prezenčné	422 452	471 724	+11,66
absenčné	440 323	457 125	+3,82
Počet prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň	6 450	20 021	-1,30

PODUJATIA PRE POUŽÍVATEĽOV

V roku 2023 školské knižnice zorganizovali celkovo **15 133 vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí** (Graf 3) s cieľom podporiť individuálnu a kolektívnu prácu s informačnými zdrojmi a pra-

videlné čítanie, ktoré vnáša do života používateľov školskej knižnice mnoho benefitov. Ide napríklad o mentálnu stimuláciu, znížený stres, rozšírenie slovnej zásoby, nové vedomosti, zlepšenie pamäti a schopnosť sústrediť sa. Oproti roku 2022 to bol nárast podujatí o **27 %**. Po ich prepočítaní s celkovým počtom školských knižníc pripadlo na 1 školskú knižnicu približne **10 zorganizovaných podujatí**. Podobne ako v roku 2022 ide o ďalší nárast o **2 podujatia**.

Aj v prípade **školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami** pokračuje tendencia organizovania väčšieho počtu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí. V roku 2023 zorganizovali 285 podujatí, čo oproti roku 2022 znamená nárast o 10 %. Po ich prepočítaní pripadlo **12 podujatí** na 1 integrovanú školskú knižnicu s verejnou knižnicou.

OKTÓBROVÉ PROJEKTY NIVAM ZAMERANÉ NA KREATÍVNU PODPORU ČÍTANIA

NIVaM v októbri pri príležitosti **Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2023** (International School Library Month 2023) a **Medzinárodného dňa školských knižníc** (International School Library Day) zorganizoval **tri projekty**, ktoré boli zamerané na podporu jazykovej kultúry, tvorivého vzdelávania, kreatívneho čítania a vytvárania priateľských kontaktov medzi zúčastnenými slovenskými a českými základnými a strednými školami. Projektov sa zúčastnilo **1 519 slovenských a českých škôl spolu s 173 906 žiakmi, učiteľmi, školskými knihovníkmi a ostatnými členmi školských komunit**.

NIVaM pri príležitosti októbra ako **Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2023** zorganizoval pre základné školy a osemročné gymnáziá 14. ročník česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy: Inšpirujúci svet rozprávok, básní a príbehov*. Záštitu nad česko-slovenským projektom prevzala Knižnica Jiřího Mahena v Brne. Jeho cieľom bolo nadviazať kontakty medzi českými a slovenskými základnými školami a osemročnými gymnáziami a podporiť kreatívne čítanie prostredníctvom

výmeny záložiek do kníh, na ktorých žiaci stvárnilí ľubovoľnou technikou vyhlásenú tému česko-slovenského projektu. Následne si záložky vymenili s partnerskou školou z Českej republiky, respektíve zo Slovenskej republiky. Rovnako bolo jeho zámerom nadviazanie vzájomnej spolupráce, priateľských kontaktov a poznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry, regionálnych zvykov či života žiakov v Českej republike a zároveň aj jeho zaradenie ako prierezovej témy do školského vzdelávacieho programu alebo ako súčasť školského projektu. Do česko-slovenského projektu sa prihlásilo **1 180** škôl s celkovým počtom 134 008 žiakov, z toho bolo **481 českých škôl** s celkovým počtom **45 637 žiakov** a **699 slovenských škôl** s celkovým počtom **88 371 žiakov**.

NIVaM pri príležitosti októbra ako **Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2023** zorganizoval pre stredné školy **12. ročník celoslovenského projektu Záložka do knihy spája slovenské školy: Hrdinovia detektívnych románov**. Jeho cieľom bolo nadviazanie kontaktov medzi slovenskými strednými školami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, ktoré žiaci vyrobili ľubovoľnou technikou na vyhlásenú tému. Do celoslovenského projektu sa prihlásilo **172 stredných škôl** s celkovým počtom **9 036 žiakov**.

Graf 3 Podujatia pre používateľov v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

19. ročník celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice* na tému *Školská knižnica vám dáva priestor na to, aby ste boli výnimoční* zorganizoval NIVaM pri príležitosti Medzinárodného dňa školských knižníc (23. októbra 2023). Jeho základným cieľom bolo

reflektovaním aktuálnej doby, kreativitou a zábavnými formami práce s knihou podporiť pozitívny a trvalý vzťah k školskej knižnici, ku knihe a k samostatnému čítaniu žiakov a tiež zavádzanie inovatívnych prvkov v školskej knižnici, netradičných spôsobov výpožičiek, využívanie moderných technológií nezvyčajným spôsobom či vedenie rozhovorov na aktuálne témy, ako sú napríklad rozpoznanie hoaxov a ako sa dopátrať pravdy z prečítaného. Oslavu Medzinárodného dňa školských knižníc zrealizovalo **167 školských knižníc** s celkovým počtom **30 862 účastníkov** podujatí. Jedenásť ocenených školských knižníc získalo do svojich knižničných fondov knižné dary podľa ich vlastného výberu v celkovej sume **2 460 €**. Prvým siedmim víťazom celoslovenského projektu, ku ktorým patrili Školská knižnica Základnej školy v Dvoroch nad Žitavou, Školská knižnica Základnej školy s materskou školou Jána Bakossa v Banskej Bystrici, Školská knižnica Spojenej školy v Lendaku, Školská knižnica Základnej školy na Slnecnej ulici v Námestove, Školská knižnica Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Trenčíne, Školská knižnica Základnej školy s materskou školou J. A. Komenského v Lednici a Školská knižnica Základnej školy s materskou školou v Spišskej Teplici, **venoval NIVaM knižné publikácie** v celkovej sume 2 000 €. Ďalším štyrom oceneným školským knižniciam venovali partneri celoslovenského projektu **knižné publikácie** v celkovej sume 460 €. Napríklad **Klub mladých čitateľov Albatros** (www.kmc.sk) venoval Spojenej škole na Fabiniho ulici v Spišskej Novej Vsi, ktorá sa umiestnila ako prvá základná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 150 €**. Ďalej **Vydavateľstvo Tatran** (www.slovtatran.sk) venovalo Základnej škole J. A. Komenského v Tvrdošovciach, ktorá sa umiestnila ako druhá základná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 150 €**. **Knižná edícia pre malých čitateľov Stonožka** (www.stonozka.sk) venovala Základnej škole v Hliníku nad Hronom, ktorá sa umiestnila ako tretia základná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 80 €** a **Knižná edícia pre mladých čitateľov YOLI** (www.yoli.sk) venovala Strednej odbornej škole obchodu a služieb v Galante, ktorá sa umiestnila ako prvá stredná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 80 €**.

Vyhodnotenie uvedených projektov je dostupné na webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk) v časti *Knižnica, sekcia Školské knižnice*.

INFORMAČNÉ TECHNOLÓGIE

Stav informačných technológií v školských knižniciach sa od roku 2021 sleduje už len podľa celkového počtu automatizovaných knižnično-informačných systémov a umiestnených online katalógov na webovom sídle školy alebo v prípade málotriedok na webovom sídle obce (Tabuľka 5). Je potrebné konštatovať, že prevláda nízka vybavenosť školských knižníc automatizovanými knižnično-informačnými systémami a elektronickými katalógmi, čo neumožňuje školským knižniciam rozširovať a skvalitňovať poskytovanie najmä základných a špeciálnych elektronických služieb.

Z celkového počtu 1 516 školských knižníc vykázalo vlastníctvo **automatizovaného knižnično-informačného systému** len 537 školských knižníc a dokonca z 23 integrovaných školských knižníc s verejnými knižnicami len 14. Celkový počet automatizovaných knižnično-informačných systémov sa oproti roku 2022 ešte **znížil** približne o 3 %. Školské knižnice najčastejšie pracovali napríklad s automatizovanými knižnično-informačnými systémami, ako sú Biblib, Clavius, Knižničný systém pre malé a stredné knižnice a Proflib. Časť z nich využívala počítačový program aScAgenda, ktorého súčasťou je modul *Knižnica*. Čo sa týka vlastníctva automatizovaných knižnično-informačných systémov, tak pomerne najviac ich vlastnili školské knižnice v Žilinskom kraji (46 %) a najmenej školské knižnice v Banskobystrickom a Trnavskom kraji (29 %).

Celkový počet **online katalógov umiestnených na internete** vykázalo len 96 školských knižníc. Oproti roku 2022 došlo k ich zníženiu o 1 %. Z 23 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami len 4 vykázali umiestnený online katalóg na internete.

Tabuľka 5 Informačné technológie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/ Pokles (%)
Automatizovaný knižnično-informačný systém	553	537	-2,90
Online katalóg školskej knižnice na internete	97	96	-1,03

PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE

Na zabezpečení odborných knižničných činností participovalo celkovo **1 796 školských knihovníkov**, čo bol oproti roku 2022 nepatrný nárast, a to o **0,11 %** osoby (Tabuľka 6). Prácu školských knižníc vykonávali predovšetkým učitelia slovenského jazyka a literatúry, a to popri vyučovaní ako činnosť súvisiacu s výchovno-vzdelávacou činnosťou učiteľa, alebo vychovávateľa zo školských klubov detí a zo stredoškolských internátov. Školskí knihovníci spolu s riaditeľmi škôl alebo v prípade málotriedok so starostami obcí využívali odborné metodické poradenstvo NIVaM najmä v oblasti dopĺňovania knižničného fondu, odbornej evidencie a spracovania knižničných dokumentov, revízie knižničného fondu, vyradovania knižničného fondu, organizácie, uchovávaní a ochrany knižničného fondu, poskytovania knižnično-informačných služieb, pri zriadení školskej knižnice alebo pri jej zrušení, prípadne pri zlúčení školských knižníc z dôvodu zlúčenia dvoch škôl do jednej spojenej školy. Počas roka 2023 v rámci odbornej poradenskej a konzultačnej služby celkovo využili 4 468 odborných konzultácií a pozvali metodičku pre školské knižnice na 3 osobné návštevy do svojich školských knižníc.

Tabuľka 6 Personálne zabezpečenie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/ Pokles (%)
Počet zamestnancov školskej knižnice (fyzické osoby)	1 794	1 796	+0,11

HOSPODÁRENIE ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

Stav hospodárenia školských knižníc je od roku 2021 zúžený len na sledovanie vynaložených finančných prostriedkov na nákup knižničného fondu (Tabuľka 7). Oproti roku 2022 bol zaznamenaný **pokles finančných prostriedkov** na aktívnu akvizíciu knižničného fondu (486 645 €), a to o **9 %**. Finančné prostriedky pritom vykázalo len **41 % školských kniž-**

PODPORA NIVAM ŠKOLSKÝM KNIŽNICIAM

níc. Išlo napríklad o finančné prostriedky z rozpočtu školy, rozvojových projektov, grantových programov či od občianskych združení, nadácií, Rady rodičov.

Za dôležité považujeme ešte doplniť informáciu týkajúcu sa rozvojového projektu *Čítame pre radosť*, na realizáciu ktorého ministerstvo školstva vyčlenilo celkovú sumu **210 000 €**. Keďže oprávnenosť čerpania výdavkov bola od 1. októbra 2023 do 31. marca 2024, tak môžeme predpokladať, že určitá suma uvedených finančných prostriedkov sa už premietla do finančných nákladov na nákup knižničného fondu. Poznamenávame, že oprávnenými žiadateľmi boli materské školy, základné školy, špeciálne materské školy, špeciálne základné školy a spojené školy, ktoré mali organizačnú zložku materská škola alebo základná škola, zaradené do siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky. Podporené školy si mohli zakúpiť knihy pre deti žiakov a učiteľov (jedna kniha na triedu, v ktorej sa bude zriaďovať alebo dopĺňať triedna knižnica) alebo audioknihy pre deti a žiakov, nešlo teda len o priamu podporu akvizície školských knižníc.

Pre zaujímavosť uvádzame, že najväčší nárast celkového objemu finančných prostriedkov zaznamenali školské knižnice z Nitrianskeho kraja (72,80 %) a naopak, najväčší pokles finančných nákladov vykázali školské knižnice z Košického kraja (43,50 %).

Náklady na nákup knižničného fondu (6 238 €) v školských knižniciach integrovaných s verejnými knižnicami oproti roku 2022 vzrástli až o 38 %. Negatívnou správou je, že z 23 zriaďovateľov školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami len 11 zriaďovateľov si splnilo svoju povinnosť, ktorú im ukladá zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z., a to zabezpečiť systematické dopĺňovanie knižničného fondu.

NIVaM je poverený metodickým riadením školských knižníc v oblasti tvorby metodických materiálov a poskytovaním odborného poradenstva. Metodické riadenie pre školské knižnice plnilo svoje **strategické poslanie** v roku 2023 viacerými spôsobmi a formami, a to:

- poskytovaním odborného poradenstva zriaďovateľom školských knižníc (riaditeľom a starostom obcí) a školským knihovníkom v rámci výkonu odborných knižničných činností (napr. dopĺňovanie knižničného fondu, odborná evidencia a spracovanie knižničných dokumentov, revízia knižničného fondu, vyraďovanie knižničného fondu, organizácia, uchovávanie a ochrana knižničného fondu a poskytovanie knižnično-informačných služieb), pri zriadení, zlúčení alebo zrušení školskej knižnice, pri vyplňovaní výkazu štatistického výkazu za rok 2022, a to formou elektronickej pošty (3 644 konzultácií), telefonicky (821 konzultácií) a osobne (3 konzultácie, návštevy v školských knižniciach),
- priebežnou aktualizáciou informácií a metodických dokumentov na webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk) v časti *Knižnica*, sekcia *Školské knižnice*,
- vypracovaním metodických materiálov (napr. metodické usmernenie č. 1/2023 k povinným evidenciám školskej knižnice, metodické usmernenie č. 2/2023 k spracúvaniu osobných údajov používateľov školskej knižnice, metodické usmernenie k vykázaní počtu výpožičiek vo *Výkaze o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVaŠ SR) 10 – 01 za rok 2022*, metodické usmernenie k nevykázaniu žiadneho vzdelávacieho a kultúrno-spoločenského podujatia vo *Výkaze o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVaŠ SR) 10 – 01 za rok 2022*, metodické usmernenie č. 3/2023 k povinnému uzatvoreniu odbornej evidencie v školskej knižnici za rok 2023, metodický materiál *Vzor prírastkového zoznamu s povinnými identifikačnými údajmi o knižničnom dokumente*, metodický pokyn pre vyplňovanie *Štatistického výkazu o školskej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01* určeného pre automatizované spracovanie s účinnosťou od 1. septembra 2023, metodický materiál *Webový register pre zber štatistických údajov o školskej knižnici MŠVVaŠ SR za rok 2023*, metodický materiál *Užívateľská príručka Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01 Výkaz o školskej a akademickej knižnici*, metodický pokyn *Oznam*

Tabuľka 7 Hospodárenie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/ Pokles (%)
Finančné náklady na nákup knižničného fondu	533 032	486 645	-8,70

o začatí štátneho štatistického zisťovania MŠVVaŠ SR a vyplňovaní štatistického výkazu o školskej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01,

- ▶ aktualizáciou metodických materiálov (napr. *Kalendár vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí oddelenia Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice na rok 2023, Podujatia na podporu a rozvoj čitateľskej gramotnosti, Štruktúra webu časti Školské knižnice*),
- ▶ aktualizáciou elektronickej metodickéj bázy *Automatizované knižnično-informačné systémy*,
- ▶ doplnením elektronickej metodickéj bázy podujatí *Príklady dobrej praxe zo školských knižníc* o nové metodické listy podujatí,
- ▶ aktualizáciou *Adresára regionálnych knižníc poskytujúcich metodickú pomoc pre školské knižnice*,
- ▶ aktualizáciou *Adresára školských knižníc v Slovenskej republike*,
- ▶ prípravou, realizáciou a vyhodnotením projektov na podporu a rozvoj čitateľskej gramotnosti (napr. 14. ročníka česko-slovenského projektu pre základné školy a osemročné gymnáziá *Záložka do knihy spája školy*, 12. ročníka celoslovenského projektu pre stredné školy *Záložka do knihy spája slovenské školy*, 19. ročníka celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice* k Medzinárodnému dňu školských knižníc),
- ▶ zorganizovaním vzdelávacích podujatí (napr. dvoch celoslovenských online odborných seminárov zameraných na vedenie povinných odborných evidencií školskej knižnice a na elektronizáciu školských knižníc),
- ▶ vyhodnotením plnenia Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 620/2014 týkajúceho sa *Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015 – 2020: vyhodnotenie za rok 2022*,
- ▶ prednáškovou činnosťou (tri prednášky),
- ▶ publikačnou činnosťou (deväť článkov),
- ▶ propagačnou činnosťou v slovenských printových a elektronických médiách,
- ▶ členstvom v komisiách Fondu na podporu čítania.

SUMARIZÁCIA ANALÝZY

Na základe stručnej analýzy vybraných štatistických ukazovateľov o školských knižniciach za rok 2023

môžeme konštatovať tieto pretrvávajúce výrazné pozitívne skutočnosti:

- ▶ **pretrvávajúci záujem o podporu kreatívneho rovesníckeho čítania, systematického rozvíjania informačných schopností, zručností, návykov a osobných talentov žiakov** (napr. aktívna účasť 1 519 slovenských a českých základných škôl a stredných škôl zo Slovenskej republiky a z Českej republiky s celkovým počtom 173 906 žiakov, pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a rodičov žiakov do troch októbrových čitateľských projektov, ktoré organizoval NIVaM),
- ▶ **agilný prístup zriaďovateľov školských knižníc a školských knihovníkov k prevádzke a činnosti školských knižníc** (napr. iniciatívne využívanie odborného poradenstva a konzultačnej služby NIVaM pri výkone odborných knižničných činností a pri organizovaní vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí zameraných na podporu jazykovej kultúry, tvorivého vzdelávania a čitateľskej gramotnosti používateľov, účasť riaditeľov a školských knihovníkov na dvoch marcových celoslovenských online odborných seminároch zameraných na vedenie povinných odborných evidencií školskej knižnice a na elektronizáciu školských knižníc),
- ▶ **aktívne vyhľadávanie rôznych foriem financovania činnosti školských knižníc zriaďovateľmi školských knižníc** (napr. zapojenie sa do výziev na predkladanie projektov financovaných zo štrukturálnych fondov Európskej únie, rozvojových projektov, národných projektov, výziev rôznych občianskych združení a nadácií, prípadne získanie finančných prostriedkov od rodičovských združení).

Medzi negatívne zistenia, ktoré si vyžadujú zlepšenie, patria:

- ▶ nízka úroveň finančného zabezpečenia školských knižníc v oblasti **systematického dopĺňovania knižničného fondu**,
- ▶ nízka úroveň finančného zabezpečenia školských knižníc v oblasti **informačných technológií**,
- ▶ nízka úroveň zabezpečenia **odborných knižničných činností školských knižníc** z dôvodu nedostatku času školských knihovníkov venovať sa práci v školskej knižnici popri „základnom pracovnom úväzku“ a nedostatočné finančné ohodnotenie ich práce.

NÁVRHY NA SKVALITNENIE ÚROVNE ZABEZPEČENIA PREVÁDZKY A ČINNOSTI ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

Za výrazne účinné opatrenia na skvalitnenie úrovne zabezpečenia prevádzky a činnosti školských knižníc považujeme:

- ▶ povinné **vyčlenenie finančných prostriedkov** na prevádzku školskej knižnice z rozpočtu zriaďovateľa školskej knižnice a zároveň aktívne využívanie mimorozpočtových zdrojov,
- ▶ realizáciu **rozvojového projektu** ministerstvom školstva napríklad s názvom *Elektronizácia školských knižníc*, ktorý by bol zameraný na skvalitnenie, modernizáciu a ďalší rozvoj školských knižníc v oblasti automatizácie vnútorných knižničných procesov, kooperácie a výmeny informácií s inými knižnicami, aplikácie informačných a komunikačných technológií,
- ▶ realizáciu **rozvojového projektu** napríklad s názvom *Čítame s radosťou*, ktorého prioritou by bola podpora a rozvíjanie čitateľskej gramotnosti prostredníctvom **doplňovania kvalitného knižničného fondu** vo všetkých školách, ktorých organizačnou súčasťou sú školské knižnice,
- ▶ vytvorenie **podmienok na štandardné finančné odmeňovanie práce školského knihovníka** v rámci normatívneho financovania školy,
- ▶ vytvorenie **podmienok na vzdelávanie školských knihovníkov**, aby získali vedomosti a zručnosti potrebné pri výkone odborných knižničných činností.

ZÁVER

Na základe analýzy vybraných štatistických ukazovateľov školských knižníc za rok 2023 a doplňujúcich

údajov a poznatkov možno konštatovať, že školské knižnice sa snažili o informačné a dokumentové zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacích potrieb podľa svojich možností. Budovaním knižničného fondu v súlade s profilom školy, poskytovaním knižnično-informačných služieb, podporovaním celoživotného vzdelávania a sebazvdelávania pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a žiakov, poskytovaním individuálneho poradenstva pri výbere informačných zdrojov, organizovaním vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí skvalitňovali vzdelávanie v školách, rozvíjali informačné schopnosti, zručnosti a návyky používateľov a podporovali rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov. Školské knižnice zároveň poskytovali priateľský a bezpečný priestor na efektívne využitie voľného času pre všetkých členov školskej komunity. Dôkazom sú nielen kvantitatívne dáta zo štatistických údajov školských knižníc, ale aj poznatky, ktoré získal NIVaM počas realizácie októbrových čitateľských projektov. Ukázalo sa, že školskí knihovníci, učitelia aj odborní zamestnanci s nadšením sprevádzali všetkých žiakov, teda aj žiakov zo sociálne alebo jazykovo znevýhodneného prostredia či žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí sa buď stretávali s malou podporou čítania v rodine, alebo v ich domácom prostredí dokonca absentovali knihy, pri získavaní čitateľských návykov a ďalších životných zručností, ako napríklad vnímať okolitý svet, trénovať schopnosť komunikovať nielen v triede, ale aj medzi rovesníkmi z partnerskej školy, odlišiť fakty od názorov. Taktiež ich učili vzájomne sa inšpirovať knižnými tipmi či čitateľskými zážitkami. Na druhej strane, dúfame, že pretrvávajúci negatívny stav v oblasti aktívnej akvizície knižničného fondu, finančného, technického, technologického zabezpečenia väčšiny školských knižníc pomôže odstrániť len spoločné úsilie ministerstva školstva, zriaďovateľov škôl a školských knihovníkov. Bude dôležité zabezpečiť zatraktívnenie postavenia školského knihovníka v školskej komunite a predovšetkým jeho finančné ohodnotenie. Je potrebné zdôrazniť jeho význam a oceniť jeho prácu vo výchovno-vzdelávacom procese školy.